

principle of priority of human rights, freedoms and legitimate interests should be taken into account in the future legislation of Ukraine on administrative liability. The author emphasizes the need for specification and imperativeness of exemption from administrative liability if the offense committed is insignificant, as well because of an offense committed under the influence of force majeure or extraordinary circumstances. The author emphasizes the expediency of exemption from administrative liability in connection with the commission of an administrative offense under the influence of physical and/or mental coercion. The author substantiates the expediency of regulating the procedure for filling in the forms on the existence of circumstances excluding administrative liability. The author concludes that ensuring a comprehensive consideration of cases of administrative offenses is impossible without expanding and clarifying the list of circumstances excluding administrative liability. The author emphasizes that the Code of Administrative Offenses does not provide for a special procedure for establishing circumstances excluding administrative liability. This state of affairs hinders the effective protection of the rights and legitimate interests of person's subject to administrative liability. The author supports the position that it is necessary to develop a qualitatively new codified act on administrative liability in Ukraine in the future.

Keywords: *administrative liability, circumstances, administrative offense, improvement, exemption from liability, psychical state, psychological assistance, European integration.*

УДК 343.54

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-406-412

Альона ПОНОМАРЬОВА ©

аспірант

(Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЗА УЧАСТІ ДИТИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто проблему домашнього насильства за участі дітей у зоні активних бойових дій на території України. Проаналізовано статистичні дані щодо загальної кількості звернень за фактом домашнього насильства та внесених до Єдиного реєстру досудових розслідувань кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, за ст. 126-1 Кримінального кодексу України. Зроблено висновок, що в умовах воєнного стану додалися нові категорії громадян, які перебувають у зоні ризику, щодо яких вже скоєне домашнє насильство або які є кривдниками, – внутрішньо переміщені особи та військовослужбовці. Розглянуто випадки протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану, зокрема за участю дітей. Визначено рекомендації для підвищення ефективності протидії домашньому насильству за участю дітей.

Ключові слова: *домашнє насильство, дитина, неповнолітній, кримінальна відповідальність, воєнний стан.*

Постановка проблеми. З 24 лютого 2023 р. Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022 [1] в Україні введено воєнний стан на підставі відповідного закону. У зв'язку з цим слід констатувати, що вплив війни на суспільство, окрему сім'ю має травматичний характер, що неодмінно призводить до погіршення відносин між членами родини, випадків вчинення домашнього насильства, зокрема за участі дитини. Війна, що триває в Україні вже два роки, формує явище, котре в межах психоаналітичної доктрини відоме як «невроз нав'язливого стану», що втілює відповідну невротичну настанову на мстивість, боротьбу і озлоблення. Такий стан безпосередньо пов'язаний із ворожістю та вчиненням кримінальних правопорушень на основі ненависті. В умовах збройного конфлікту виникають нові завдання, для вирішення яких необхідно вжити оперативних заходів.

Первинне уявлення про напрям та окремі ознаки тенденцій змін у криміногенній обстановці можна сформулювати, порівнюючи дані статистичної звітності про рівень злочинності, котрий фіксували до початку війни та протягом неї. Так, М. Змисла

порівнює дані щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, у межах 2019–2022 рр. За офіційними даними Національної поліції України, наданими у відповідь на запит, у 2022 р. надійшло 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що на 40 % більше, ніж у попередньому році (144 394), на 15 % більше, ніж у 2020 р. (208 748), і на 41 % більше, ніж у 2019 р. (141 814) [2]. Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України оперує такими даними: за дев'ять місяців 2023р. до Національної поліції України надійшло 216,2 тис. (2022 р. – 177,5 тис., 2021 р. – 239,8 тис.) заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством, з яких підтверджено насильство щодо жінок – 76,7 %, щодо чоловіків – 20,2 %, щодо дітей – 3,2 %. На профілактичному обліку в Національній поліції України перебуває 100,3 тис. (2022 р. – 90,8 тис., 2021 р. – 88,3 тис.) дорослих осіб, схильних до вчинення домашнього насильства (кривдників) [3]. Під час круглого столу «Механізми судового захисту дітей від домашнього насильства» В. Богдан констатував, що цього року до Національної поліції України надійшло понад 216 тис. заяв та повідомлень про факти вчинення домашнього насильства, у тому числі 7 тис. – від дітей []. У 2023 р. підтвердилися факти вчинення домашнього насильства щодо 9,5 тис. дітей [4]. У своєму дослідженні Ю. Орлов наводить такі дані щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, за ст. 126-1 Кримінального кодексу України [5] (далі – КК України) «Домашнє насильство»: у 2021 р. – 2432, 2022 р. – 1498, за 5 місяців 2023 р. – 1121 [6, с. 183]; вони свідчать про тенденцію збільшення правопорушень у сфері домашнього насильства у 2023 р.

Вищенаведена статистика дозволяє констатувати, що під час воєнного стану в Україні проблема домашнього насильства залишається актуальною, і не виникає сумнівів щодо поширеності цього явища у суспільстві. Можна припустити, що війна (збройний конфлікт) поглиблює проблему насильства, оскільки агресія, зміна звичного ритму життя і необхідність пристосовуватися до нових обставин можуть бути чинниками, що сприяють виникненню домашнього насильства. Психологічне навантаження, спричинене війною, через яке страждає все суспільство, особливо позначається на внутрішньо-сімейних стосунках, у яких діти є найбільш вразливими.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання домашнього насильства за участі дітей в умовах воєнного стану, що триває вже два роки, були у фокусі уваги таких науковців, як Т. Бугаєць, К. Бурак, Я. Верещака, О. Гіда, І. Гловюк, Л. Гретченко, О. Джува, П. Зеленьк, М. Змисла, О. Ковальова, М. Корабель, Н. Кулакова, К. Левченко, М. Менджул, Т. Павленко, Д. Прутян, І. Семікоп, А. Собакар, О. Соловійова та ін. Згадані вчені досліджували різні аспекти цього негативного явища, як-от: загальна характеристика домашнього насильства за участі дітей, особливості реагування на випадки домашнього насильства за участі дітей в умовах воєнного стану, питання міжвідомчої взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в умовах воєнного стану. Деякі розробки спрямовані на аналіз чинного законодавства, впровадження європейських та міжнародних стандартів в умовах воєнного стану в Україні.

Метою статті є дослідження особливостей прояву та реагування на випадки домашнього насильства за участі дітей в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. В умовах війни проблема домашнього насильства за участі дитини набуває нових аспектів. З одного боку, прояви цього явища посилюються, з іншого – спостерігається тенденція часткового виправдання його наявності та мовчазне ігнорування цього явища в родині дорослими внаслідок чималої кількості причин. Серед них: батько чи мати постраждалої дитини звертається за допомогою для себе, проте не вказує на дитину як постраждалу або як свідка домашнього насильства, оскільки вважає, що лише він/вона є «жертвою»; дитина, яка є постраждалою від домашнього насильства, стикається з цим явищем вперше; потерпіла дитина чи дитина-свідок домашнього насильства перебувають у сірій зоні, території ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих територіях; відсутність суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, тощо.

Діти є особливо чутливими та сприймають і відчувають усе, що відбувається навколо них, хоча і з огляду на свій вік та розвиток не можуть висловити почуття та думки. До нездорових взаємин між батьками додаються умови війни. Водночас існує думка, що насильство, котре відбувається у родині, може завдати дитині травматичних

наслідків більше, ніж події, що вони можуть побачити під час війни [7].

Як зазначає Л. Гретченко, «домашнє насильство є одним із тих явищ, яке у період війни, на жаль, не зникло, загострилося та трансформувалося у проявах, нерідко залишаючись невидимим. В ситуації насильства діти можуть потрапляти у конфлікт з законом (дитина-кривдник) та перебувати у контакті з законом (дитина, яка постраждала від домашнього насильства – постраждала чи свідок)» [8].

Із моменту вторгнення російських військових на територію України у 2014 р. та наразі в умовах воєнного стану додалися нові категорії громадян, які перебувають у зоні ризику, щодо яких уже скоєне домашнє насильство або які є кривдниками.

По-перше, це внутрішньо переміщені родини, особливо ті, які переміщені з зон, де тривають дуже активні бойові дії. Родини, які певний час перебували у складному становищі, поміняли житло, змінили сферу діяльності, втратили роботу. Як певний наслідок – це агресія, страх, що у більшості випадків відбиваються на найближчих людях – всередині родини. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб тікали від війни разом із дітьми. Психологічне навантаження, відсутність порозуміння в новій громаді та невідомість щодо майбутнього (житла, роботи), внутрішній дисбаланс можуть призводити до жорстокого поводження з дітьми [3; 9].

У зв'язку з цим, наприклад, у Києві місцеві органи влади та громада долучилися до проекту Фонду ООН у галузі народонаселення «Міста і громади, вільні від домашнього насильства», що спрямований на посилення спроможності та ролі муніципалітетів у розбудові стійких механізмів захисту і надання допомоги постраждалим від домашнього насильства (надаються спеціалізовані послуги щодо запобігання та раннього виявлення випадків домашнього насильства). За п'ять років розбудовано систему протидії та запобігання насильству: функціонує цілодобовий телефон довіри, створено координаційну раду, прийнято міську цільову програму, відкрито кімнати кризового реагування. Після початку повномасштабного вторгнення працює денний центр соціально-психологічної допомоги, діють мобільні бригади, впроваджено проект комплексної психологічної підтримки сімей військовослужбовців [10].

По-друге, чимала кількість чоловіків, жінок є і можуть стати кривдниками, зважаючи на факт їхнього перебування в зоні бойових дій. Після повернення військових, які брали участь у АТО/ООС на Донбасі, відзначається раптове збільшення випадків насильства в їхніх сім'ях. Такий самий посттравматичний синдром може виникнути і у ветеранів, які демобілізувалися під час повномасштабної війни. Це неодмінно змінює парадигму «звичайної» людини, коли насильство стає нормою. У цій ситуації людина може навіть не усвідомлювати, що вона вже вчиняє насильство щодо членів своєї сім'ї, зокрема щодо дружини. Без належної реабілітації військові можуть виявляти власні емоції та біль, спрямовуючи їх на членів своїх родин. Сьогодні особливо важливо забезпечити ветеранам професійну допомогу при поверненні додому.

Непоодинокими є випадки, коли чоловік (батько) повертається з «передової» у важкому психічному стані та вчиняє дії, котрі мають усі ознаки домашнього насильства, щодо жінки та дітей, проте з перебігом певного часу він їх не пам'ятає. Звернення жінки (матері) за допомогою в поліцію та військову прокуратуру не дають результатів. Щоб захистити себе і дітей, таким жінкам доводиться тікати до інших українських міст. За даними адвокатки центру «Жіночі перспективи» Г. Федькович, за 8 місяців 2022 р. було зареєстровано 140 справ про адміністративні правопорушення, в яких брали участь військовослужбовці. Протягом перших 4 місяців 2023 р. ця кількість залишається на тому самому рівні. Також існує проблема у сприйнятті суспільством подібних ситуацій. Хоча деякі можуть вважати цих людей героями, насправді вони стають об'єктами неправди, особливо для тих, хто постраждав. На думку Г. Федькович, наявність адекватної реакції від держави, передусім у наданні допомоги військовослужбовцям, є невід'ємною частиною розв'язання зазначених проблем [11].

Воєнний стан в Україні актуалізував існуючу проблему ідентифікації дітей як потерпілих від домашнього насильства. З одного боку, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» чітко вказує, яка дитина є постраждалою від домашнього насильства [12], з іншого – норми Кримінального процесуального кодексу України, що визначають процедуру притягнення до відповідальності винних осіб, не містять положень, котрі б дозволяли дитині автоматично набувати статусу потерпілої [13]. Тому, як зазначає Т. Нарок, «в проаналізованих вироках часто навіть не згадується про присутність дитини під час вчинення цього злочину, що, своєю чергою, унеможливорює

отримання достовірних даних про присутність дітей під час вчинення домашнього насильства. Лише у 2 % аналізованих випадків діти ідентифіковані як потерпілі від домашнього насильства. Статус свідка дитина отримала у 12 % випадків» [14].

Види відповідальності за вчинення домашнього насильства, відповідно до ст. 126-1 КК України, протягом двох років не змінилися (громадські роботи, арешт, обмеження волі, позбавлення волі) [5]. Проте відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України вчинення будь-якого насильства з використанням умов воєнного стану є обставиною, що обтяжує покарання. Тобто суд має право призначити суворіше покарання, і воно буде наближеним до максимальної межі, передбаченої санкцією відповідної статті КК України.

З цього приводу на офіційному сайті Верховного Суду у березні 2022 р. опублікували інформацію про те, що «квинна особа з метою полегшення вчинення кримінального правопорушення використовує найбільш несприятливий для суспільства час, тяжкі обставини та умови, в яких опинилося суспільство, що свідчить про підвищений ступінь суспільної небезпеки злочинів, які вчиняються в умовах воєнного стану. Саме тому покарання для осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень в період воєнного стану, суд буде призначати з урахуванням цієї обтяжувальної обставини, тобто вид і розмір призначеного покарання буде наближеним до максимальної межі, передбаченої КК України» [15].

Незважаючи на труднощі, пов'язані з військовими діями, обмеженими фінансовими та людськими ресурсами, а також психологічним виснаженням українців, здійснюються заходи, спрямовані на протидію та запобігання вчиненню домашнього насильства.

Розглядаючи останні зміни та нововведення, варто відзначити, по-перше, мобільний застосунок для виклику поліції у випадках домашнього насильства. Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України в партнерстві з UNFPA, Фондом ООН у галузі народонаселення в межах «Партнерства Біарріц», ініційованого О. Зеленською, презентували мобільний застосунок для осіб, які постраждали від домашнього насильства або перебувають у групі ризику. Застосунок призначений для полегшення отримання допомоги тим, хто не може телефонувати до поліції з певних причин. Головною перевагою цього застосунку є можливість прямого зв'язку з поліцією за допомогою кнопки «SOS», уникнення дзвінка на номер 102 та автоматичне визначення місцезнаходження потерпілого за допомогою геолокації. Ідея застосунку полягає в тому, щоб зробити його абсолютно непомітним для потенційного агресора, надаючи можливість потерпілій особі встановлювати та використовувати застосунок без будь-якого страху. Зовнішній вигляд застосунку прихований під звичайний додаток на телефоні. Кнопка виклику поліції, корисна інформація та контакти інших служб допомоги у випадках домашнього насильства доступні лише в прихованому інтерфейсі, до якого має доступ виключно власник телефону [16].

Слід також відмітити, що в умовах воєнного стану розширилася мережа центрів для безпечного перебування (допиту) дітей – Барнахус, у яких кваліфіковані фахівці, не травмуючи дітей, розмовляють із ними, щоб зрозуміти, що сталося, надати допомогу та у безпечний для дитини спосіб отримати свідчення, необхідні для розслідування [17, с. 231].

В Україні за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), представництва HealthRight International в Україні та World Childhood Foundation із 2021 р. за моделлю «Барнахус» створюються центри захисту та соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства. На сьогодні такі центри функціонують у Вінницькій, Тернопільській, Чернівецькій, Житомирській, Кіровоградській, Полтавській, Сумській, Волинській, Дніпропетровській областях, містах Київ, Миколаїв, Одеса, Черкаси. У межах кримінального провадження вже опитано 165 дітей, а також проведено одну психологічну оцінку та шість судово-медичних експертиз у центрах Барнахус. Крім того, 26 дітей, які пережили насильство, отримали психологічну підтримку без проведення інтерв'ю. 12 дітей, евакуйованих із зони активних бойових дій, отримали психологічну допомогу протягом 3-х місяців. Із березня до листопада 2023 р. до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено 73 випадки щодо дітей, які зазнали сексуального насильства, з яких 68 постраждалих дітей і 5 свідків. Взагалі, попри наявність статистичних даних, справжня кількість дітей, які зазнають насильства, невідома, зокрема, через те, що діти не повідомляють про такі

випадки нікому з дорослих з огляду на низку причин – соромно, страшно, є побоювання, що їм не повірять; або діти повідомляють дорослим, проте ті не інформують відповідні органи і служби. Останнє відбувається також через низку причин: їм страшно, аби дитина вступила в контакт із законом, пішла в цю систему правосуддя, або ж вони не вірять дитині, ставлять під сумнів, особливо якщо це насилля в домашньому середовищі з боку когось із рідних. Окрім того, є випадки, коли про злочини не повідомляють самі суб'єкти – поліція чи служба у справах дітей, педагоги, які не повірили дитині, котра їм розповіла [18].

Кожен Барнахус складається з 5 кімнат: для інтерв'ю та роботи психолога; для персоналу та спостереження за інтерв'ю; для очікування для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; для очікування для підлітків та дорослих; медичної кімнати. Фахівцями різних галузей здійснюється кримінальне провадження відповідно до потреб дітей, які постраждали або стали свідками у провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством, у дружньому середовищі, котре знижуватиме рівень занепокоєння, запобігатиме психологічній травматизації та сприятиме реалізації завдань кримінального провадження. Таким дітям також надається комплексна соціальна, психологічна, правова, медична допомога [19].

Для підвищення ефективності протидії домашньому насильству за участю дітей фахівці надають такі рекомендації: вдосконалення механізмів ідентифікації постраждалих дітей та дітей-свідків; швидке та невідкладне реагування всіх уповноважених суб'єктів на будь-які повідомлення про домашнє насильство за участі дітей; проведення постійних інформаційних кампаній про явище «домашнє насильство», його прояви та способи захисту серед дітей різного віку; задоволення максимальної кількості потреб постраждалої дитини та дитини-свідка.

Висновки. Тривалі серйозні потрясіння в суспільстві, особливо такі як війна, коли багато громадян України втратили рідних, житло, роботу та вимушені адаптуватися до нових умов, сприяють збільшенню кількості випадків домашнього насильства, в тому числі за участі дітей. Невизначеність і стресові обставини, втрати та будь-які зміни у житті в умовах воєнного стану поглиблюють напругу в сімейних відносинах. У такому контексті ризик виникнення насильства в сім'ї стає важливим аспектом, що потребує уваги.

Підсумовуючи статистичну інформацію щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, можна констатувати, що проблема домашнього насильства залишається актуальною для України і що в умовах воєнного стану кількість випадків насильства збільшилася порівняно з попередніми роками. Ймовірно, це пов'язане з кризовими обставинами, з якими стикається значна частина родин нашої держави.

В умовах воєнного стану додалися нові категорії громадян, які є кривдниками або жертвами домашнього насильства – це внутрішньо переміщені особи та військовослужбовці. Кожна з цих категорій вчиняє домашнє насильство зі власних причин, але загальними для них є бойові дії на території України, що спричиняють психічні розлади.

Слід наголосити на заходах щодо протидії домашньому насильству, що впроваджуються в Україні, незважаючи на умови воєнного стану, Активність спостерігається як із боку місцевих громад, так і з боку міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
2. Змисла М. Чи втратило домашнє насильство свою актуальність в умовах воєнного стану? *Юридична газета*. URL : <http://surl.li/fqhza>.
3. Стукало О. «Під час війни все тільки загострюється»: як в умовах бойових дій запобігти зростанню домашнього насильства. *Рубрика*. URL : <http://surl.li/owarr>.
4. Питання щодо захисту дітей від домашнього насильства особливо актуальне під час війни. *Верховний Суд*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1496637>.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
6. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content>.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в

Україні : лист Міністерства освіти і науки України від 30.05.2022 № 1/5735-22. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <http://surl.li/cxplv>.

8. Протидія насильству і жорсткому поводженню з дітьми в умовах воєнного стану потребує об'єднання зусиль суб'єктів реагування та кожної свідомої особистості. *HSA*. URL : <http://surl.li/owagw>.

9. Павленко Т. А., Корабель М. Г. Домашнє насильство щодо дітей в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 486–488. URL : http://lsej.org.ua/10_2023/118.pdf.

10. У Києві збільшується кількість звернень щодо домашнього насильства в сім'ях ВПО. *Хрещатик*. URL : <https://cutt.ly/xwHXICZc>.

11. «Ми не можемо перекладати відповідальність на постраждалих», – фахівці про насильство у родинах військових. *ІНТЕНТ*. URL : <http://surl.li/pavdz>.

12. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

14. Нарок Т. Відповідальність за домашнє насильство під час війни: судова практика. *Юридична газета*. URL : <http://surl.li/owjcl>.

15. Покарання за вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану буде наблизеним до максимальної межі, передбаченої КК України. *Верховний Суд*. URL : <http://surl.li/owjxe>.

16. МВС та UNFPA за підтримки першої леді запустили мобільний застосунок для виклику поліції у випадках домашнього насильства. *UNFPA*. URL : <https://ukraine.unfpa.org/uk/news/0308221593>.

17. Семікоп Н. В. Особливості виявлення та реагування на випадки домашнього насильства щодо дітей в умовах воєнного стану. *Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення : матеріали Міжнародної науково-практ. конф.* (м. Одеса, 08 лип. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 228–232. URL : <http://surl.li/owirb>.

18. У центрах «Барнахус» допомогу отримали 162 дитини, які постраждали від насильства. *Укрінформ*. URL : <http://surl.li/pauzm>.

19. Впровадження моделі Барнахус для захисту дітей-постраждалих від насильства. *HealthRight*. URL : <https://www.healthright.org.ua/proekti/barnahus/>.

Надійшла до редакції 01.03.2024

Прийнято до опублікування 11.03.2024

References

1. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine] : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. [in Ukr.].

2. Zmysla, M. Chy vtratylo domashnie nasylystvo svoiu aktualnist v umovakh voiennoho stanu? [Did domestic violence lose its relevance in times of war?]. *Yurydychna hazeta*. URL : <http://surl.li/fqhza>. [in Ukr.].

3. Stukalo, O. «Pid chas viiny vse tilky zahostruietsia»: yak v umovakh boiovykh dii zapobihny zrostanniu domashnoho nasylystva [«Everything only escalates during war»: how to prevent the increase of domestic violence in the conditions of hostilities]. *Rubryka*. URL : <http://surl.li/owarr>. [in Ukr.].

4. Pytannia shchodo zakhystu ditei vid domashnoho nasylystva osoblyvo aktualne pid chas viiny [The question of protecting children from domestic violence is particularly relevant during times of war]. *Verkhovnyi Sud*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1496637>. [in Ukr.].

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].

6. Orlov, Yu. V. (2023) Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny: kryminalno-pravovy ta kryminolohichni vymiry [Crime and its countermeasures in the conditions of war: criminal law and criminological dimensions] : monohrafiia. Kharkiv : Pravo. 252 p. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content>. [in Ukr.].

7. Pro zapobihannia ta protydiuu domashnomu nasylystvu v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [On the prevention and counteraction of domestic violence in the conditions of martial law in Ukraine] : lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.05.2022 № 1/5735-22. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL : <http://surl.li/cxplv>. [in Ukr.].

8. Protydiia nasylystvu i zhorstokomu povodzhenniu z ditmy v umovakh voiennoho stanu potrebuie obiednannia zusyly subiektiv reahuvannia ta kozhnoi svidomoi osobystosti [Combating violence and cruel treatment of children in the conditions of martial law requires the combined efforts of response subjects and every conscious individual]. *HSA*. URL : <http://surl.li/owagw>. [in Ukr.].

9. Pavlenko, T. A., Korabel, M. H. (2023) Domashnie nasylystvo shchodo ditei v umovakh viiny

[Domestic violence against children in conditions of war]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 10, pp. 486–488. URL : http://lsei.org.ua/10_2023/118.pdf. [in Ukr.].

10. U Kyievi zbilshuietsia kilkist zvernen shchodo domashnoho nasylstva v simiakh VPO [In Kyiv, the number of appeals regarding domestic violence in the families of IDPs is increasing]. *Khreshchatyk*. URL : <https://cutt.ly/xwHXICZc>. [in Ukr.].

11. «My ne mozheмо perekladaty vidpovidalnist na postrazhdalykh», – fakhivtsi pro nasylstvo u rodynakh viiskovykh [«We cannot shift responsibility to the victims», – experts on violence in military families]. *INTENT*. URL : <http://surl.li/pavdz>. [in Ukr.].

12. Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasylstvu [About preventing and combating domestic violence] : Zakon Ukrainy vid 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>. [in Ukr.].

13. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Code of Criminal Procedure of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].

14. Narok, T. Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo pid chas viiny: sudova praktyka [Liability for domestic violence during wartime: case law]. *Yurydychna hazeta*. URL : <http://surl.li/owjcl>. [in Ukr.].

15. Pokarannia za vchynennia kryminalnogo pravoporushennia v umovakh voiennoho stanu bude nablyzhenym do maksimalnoi mezhi, peredbachenoї KK Ukrainy [The punishment for committing a criminal offense under martial law will be close to the maximum limit provided by the Criminal Code of Ukraine]. *Verkhovnyi Sud*. URL : <http://surl.li/owjxe>. [in Ukr.].

16. MVS ta UNFPA za pidtrymky pershoї ledi zapustyly mobilnyi zastosunok dlia vyklyku politsii u vypadkakh domashnoho nasylstva [The Ministry of Internal Affairs and UNFPA, with the support of the First Lady, launched a mobile application for calling the police in cases of domestic violence]. *UNFPA*. URL : <https://ukraine.unfpa.org/uk/news/0308221593>. [in Ukr.].

17. Semikop, N. V. (2022) Osoblyvosti vyjavlennia ta reahuvannia na vypadky domashnoho nasylstva shchodo ditei v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of detecting and responding to cases of domestic violence against children under martial law]. *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku systemy zapobihannia ta protydi domashnomu nasylstvu ta nasylstvu za oznakoiu stati v umovakh hlobalnykh vyklykiv sohodennia : materialy Mizhnarodnoi naukovo-prakt. konf.* (m. Odesa, 08 lyp. 2022 r.). Odesa : ODUVS, pp. 228–232. URL : <http://surl.li/owirb>. [in Ukr.].

18. U tsentrah «Barnachus» dopomohu otrymaly 162 dytyny, yaki postrazhdaly vid nasylstva [162 children who suffered from violence received help in «Barnachus» centers]. *Ukrinform*. URL: <http://surl.li/pauzm>. [in Ukr.].

19. Vprovadzhennia modeli Barnachus dlia zakhystu ditei-postrazhdalykh vid nasylstva [Implementation of the Barnachus model for the protection of child victims of violence]. *HealthRight*. URL : <https://www.healthright.org.ua/proekti/barnachus/>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Alona Ponomarova. Peculiarities of domestic violence involving a child in Ukraine under martial law. The problem of domestic violence with the participation of children in the zone of active hostilities on the territory of Ukraine is considered. This problem is a highly debated and multifaceted issue with numerous aspects, including not only legal but also social, religious, political, economic, and more. This issue is relevant in our time as Ukraine fights not only for its sovereignty and territorial integrity but also for the rights and freedoms of its people.

The author provides statistical data on the overall number of reports of domestic violence and entries into the Unified Register of pre-trial investigations of criminal offenses related to domestic violence under Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine. This year, the National Police of Ukraine received over 216,000 statements and reports of domestic violence, including 7,000 from children. The confirmed cases of domestic violence against children amounted to 9,500 this year.

The conclusion is drawn that in the conditions of a state of war, new categories of citizens at risk have emerged, for whom domestic violence has already occurred or who are victims – internally displaced persons and military personnel.

Cases of combating domestic violence in the context of a state of war are examined, particularly involving children. For example, community engagement in the project of the UN Population Fund «Cities and Communities Free of Domestic Violence», aimed at strengthening the capacity and role of municipalities in building resilient mechanisms for the protection and assistance of victims of domestic violence. A mobile application has been developed for individuals who have suffered from domestic violence or are at risk.

Recommendations are outlined to enhance the effectiveness of combating domestic violence involving children.

Keywords: domestic violence, child, minor, criminal responsibility, state of war.